

Proces verbal

luat în conferența profesorilor români ținută la Alba-Iulia în 2 Decembrie 1918.

Prezenți: Dr. Alexandru Borza, prof. gimn. și la școala civilă de fete Blaj; Dr. Ambroziu Chețianu, director gimn. Blaj; Aurel Ciortea, prof. gimn. Brașov; Dr. Ioan Coltor, prof. de teologie și catihet la institutul pedagogic Blaj; Livia Coroian, directoară la institutul pedagogic de fete Gherla; Pavel Criștiu, prof. gimn. Caransebeș; Dante German, prof. gimn. Brașov; Traian German, prof. gimn. Blaj; Ioan Iosif, prof. la școala comercială Brașov; Dr. Vasile Kirvai, prof. la inst. pedagogic Oradea-mare; Ioan Kéri, prof. gimn. Brad; Iuliu Maior, prof. la inst. pedagogic Blaj; Nicolae Mihulin, prof. la inst. pedagogic Arad; văd. Elena Dr. Muntean, profesoară la școala civilă de fete Binș; Dr. Aurel Oprișa, diacon și prof. la gimn. din Brad; Pavel Percea prof. la școala reală Brașov; Traian Popa, candidat de prof. Blaj; Ioan Pricu, prof. la școala reală Brașov; Ștefan Roșianu, prof. de teologie și catihet la școala primară de aplicație din Blaj; Victor Stanciu, director la școala civilă de fete din Arad. Oaspeți: Pan Halippa, vice-prezidentul sfatului țerii Basarabia și Alecu Procopovici, prof. la liceul român din Cernăuț.

Conferența începe la orele 12 a. m. Prezident este aclamat Dr. Ambroziu Chețianu, iar notar Dr. Al. Borza.

1. Prezidentul deschide ședința, salută pe profesorii și profesoarele cari s'au prezentat la această conferență improvizată. Constată, că adesea am încercat să convenim noi, profesorii români, sub drapelul Asociațiunii, dar a trebuit să treacă războiul mondial, ca acesta să ne asigure azi dreptul de a ne putea consfătuți.

Hotărîrea solemnă de ieri, că ne unim pe vecie și inseparabil toți Români, fondând astfel *România Mare*, ne impune, ca și până la înfăptuirea reală a acestei uniri naționale, să ne îngrijim de un plan de învățământ provizor care să-l urmăm până se va codifica organizarea și planul de învățământ definitiv. Invită pe cei prezenți să-și expună părerile în această chestie de viață.

Dr. *Pavel Oprișa* constată, că ziua de ieri a încheiat orice legături cu trecutul, legile și tradițiile lui, că de aci înainte numai noua stare de lucruri: lucrarea împreună armonică a tuturor Românilor este mântuitoare. Avem să eliminăm pe întreaga linie planul de învățământ din trecut și trebuie să introducem unul potrivit referințelor de azi. Să ținem seamă, că victoria democrației în toate direcțiunile e rezultatul stăruințelor altruiste ale profesorilor, — deci este firesc să stabilim un astfel de plan de învățământ, care să facă cinste profesorului român.

Victor Stanciu spune, că școala se acomodează necesităților nu numai împrejurărilor. Imprejurările s'au schimbat, dar necesitățile ne impun, să nu rupem definitiv cu trecutul, oricât ar fi acesta de odios. Ore de limba maghiară va trebui să ținem în mod facultativ în școlile medii cel puțin, pentru că ne cer încă necesitățile unei vieți trăite împreună cu poporul unguresc. — Consiliul Național Român din Arad l-a și fost încredințat, ca să elaboreze un plan de învățământ pentru timpul de tranziție. Principiile conducătoare în acest plan sunt următoarele: Din școala elementară să se elimineze limba maghiară cu desăvârșire și anume așa, ca susținătorii de școli, consistoarele și asociațiile românești să recerce Consiliul Dirigent, ca noul depozitar al puterii de stat, să abroage legile de până acum ale Ungariei vechi. În școlile medii să se introducă limba ungurească din cl. III sau V gimn. în câte 1—2 ore săptămânal și anume ținându-se seamă de cunoștința și întrebuițarea limbei ungurești din ținutul școlii respective.

Aurel Ciortea comunică conferenței părerile asupra cărora au convenit profesorii gimn. din Brașov la consfătuirea lor ținută nu de mult. Din geografie să se elimineze terminologia maghiară, din istoria Ungariei să se omită tot ce nu este în legătură cu Români, și să se propună pe larg istoria Românilor.

Limba maghiară să se propună facultativ din cl. III—V începând, iar din literatura maghiară partea modernă în ultima clasă a liceului. Personal inzistă pentru introducerea grabnică a limbei franceze în școlile medii.

Dr. Ioan Coltor încă e pentru eliminarea l. maghiare din școala elementară și preparandii. În locul l. germ. să se introducă l. franceză. În locul istoriei Ungariei — istoria tuturor Românilor, tot așa și în geografie. Cu privire la convenirea de astăzi a profesorilor e de părerea, că ea nu poate aduce hotărîri, ci numai desiderate, după ce Cons. Dirigent a luat însuș în mână chestia, ci să exmită o comisie care să vină cu propuneri concrete pentru Consiliul Dirigent.

Dr. Vasile Kirvai încă împărtășește vederile antevorbitorului în ce privește limba de propunere în școala poporală și pedagogii. Crede însă, că în ținuri cu populație mixtă să rămână învățământul facultativ al limbei maghiare. Istoria Românilor să fie introdusă fără amânare în școlile medii.

Dr. Al. Borza e de părerea, că rostul sfatului acestuia este să dea informații și înviațiuni Consiliului Dirigent și conducătorului dela resortul instrucțiunii publice din acel Consiliu.

Ce privește studiul geografiei în școlile medii crede, că în cl. I. să se propună geografia României-mari, iar în cl. II., în cadrele geografiei universale, geografia Ungariei de până acum, inzistând asupra legăturilor economice, comerciale ce le avem încă cu ea.

Ioan Pricu este de credință, că în chestia planului de învățământ din școlile populare vor lua hotărîri înșiși învățătorii, eventual au și luat în consfătuirea lor de ieri seară. Noi ne exprimăm numai dorința, ca orice limbă străină de cea maternă să fie eliminată de acolo. Limba maghiară poate fi predată și în gimnaziul inferior, unde este eventual trebuință de aceasta. În școala comercială se va omite statistica comerțului maghiar și se vor predă referințele românești.

Văd. *Elena Dr. Muntean* își exprimă dorința, să ținem în vedere reciprocitatea ce trebuie să existe în privința limbilor între institutele românești și cele străine, unde învață încă numeroase odrasle de ale noastre. Să le asigurăm și lor învățarea limbii românești.

Pan Halippa expune organizarea învățământului românesc în Basarabia, care ne poate servi eventual ca îndrumare pentru Ardeal și Țara ungurească.

Înainte de revoluțiune nu existau școli românești. Acum sunt la 30 școli secundare, 2000 de școli primare și un început de universitate la Chișinău. Organizarea s'a început creând o administrație școlară. Un director al învățământului înconjurat de o comisie sfătuitoare conduce învățământul. În fiecare județ mai este apoi o comisie școlară pentru nevoile învățământului local.

Pentru învățământul primar este instituit ca organ de control un revizor și 2 instructori. Pentru școlile medii este un revizor central.

Pentru pregătirea puterilor didactice au fost organizate până acum 2 cursuri, cari au calificat 2500 învățători și au pregătit la 900 profesori pentru școli românești. De mult folos le-au fost ardelenii.

Cu mare greutate au fost aduse 2—3 vagoane de cărți didactice din România.

Livia Coroianu inzistă pe lângă introducerea în mod obligator a limbii franceze în pedagogiile de fete, începând din cursul prim. Literatura maghiară se poate predă în mod facultativ în cursul IV.

Ioan Iosif cere, ca limba maghiară să se înlocuiască în școlile medii cu franceza.

Iuliu Maior militează pentru menținerea limbii germane în școlile medii.

Niculae Mihulin expune, cum contemplează corpul profesoral dela institutul pedagogic din Arad schimbările pe timpul de tranziție. Limba maghiară se reduce la 2 ore în fiecare curs. În „Geografia patriei“ se inzistă numai asupra ținuturilor locuite de Români. Din „Istoria patriei“ se predă numai ce e în legătură cu Românii. Din „Constituția patriei“ rămâne numai dreptul privat.

Pavel Percea crede, că în școlile medii l. maghiară să se înlocuiască cu franceza, germana să fie redusă la puține ore obligatorii

în clasele superioare; în aceleași clase poate fi predată și maghiara în mod facultativ.

Alecu Procopovici face cunoscute reformele și stările școlare din Bucovina, inseparabil unită cu România. Acolo n'au autonomie și nu voesc să aibă, cum s'a cerut aci pentru timpul de tranziție, prin urmare guvernul român hotărăște în chestii școlare. Reformele mai importante dela unire sunt:

Numărul școlilor ale deosebitelor naționalități s'au redus proporționat cu numărul locuitorilor. Limba română este obligatoare în școlile străinilor. Istoria Austriei a fost eliminată. Din școlile elementare a fost scoasă limba germană. În școlile medii vor continua cu germana cei cari au început cu această limbă. Cine începe acum școala, va învăța franceza. Germana rămâne însă facultativă.

Ce privește stările din vechea Ungarie recomandă, ca fiecare corp didactic dela școlile medii să hotărască de urgență eliminarea sau păstrarea ca facultativă a limbii maghiare.

Iși exprimă dorința, să întretinem legături strânse între școlile Bucovinei și ale Ardealului. Până ce se va organiza universitatea românească ardeleană să alerge candidații de profesori și la universitatea română din Cernăuți, în fruntea căreia stă învățatul Dr. Sextil Pușcariu. Să realizăm ideea schimbului de profesori cu Bucovina și Basarabia. Să căutăm a ne cunoaște acum în timpul de tranziție, ca să putem conlucra cu toții la reforma învățământului în România-Mare, după înfăptuirea reală a unirii.

Fiind desbaterea terminată, prezidentul rezumă ideile și propunerile slevate și enunță următoarele *hotărîri*:

Conferența profesorilor dorește, ca în planul de învățământ actual al școlilor românești să se introducă până la sfârșitul anului școlar 1918—19 următoarele schimbări:

1. În școala primară se vor predă toate studiile exclusiv în limba română.

2. a) În preparandii toate studiile se propun numai românește, se omit deci atât limba maghiară cât și cea germană. În preparandiile de fete se va introduce facultativ limba franceză.

b) În gimnazii și școlile civile limba de propunere asemenea este exclusiv cea românească. Limba maghiară se propune în mod facultativ în clasele superioare. Limba franceză va înlocui pe cea germană. Aceasta din urmă se va reduce la puține ore în gimnaziul superior.

c) În școlile comerciale corpurile profesionale vor decide, în ce măsură să se propună limba maghiară și germană pe lângă franceză, ca limbi de corespondență comercială.

3. În geografie se va întrebuița numai nomenclatura românească. În locul „Geografiei Ungariei“ să se propună cunoștințe geografice asupra *ținuturilor locuite de Români*. Ungaria nouă se tratează numai în cadrele geografiei universale.

4. În locul »*Istoriei Ungariei*« se va predă *Istoria Românilor*. Din istoria maghiară numai acele părți să se propună, cari sunt în legătură cu istoria universală și Istoria Românilor.

5. Cunoștințele despre „Constituția patriei“ se vor mărgini deocamdată la dreptul privat și criminal. Se vor mai propune elementele Constituțiunii Române.

Conferența mai hotărăște, ca acest proces verbal să se trimită Consiliului Dirigent, susținătorilor de școli și tuturor corpurilor profesionale, cari părerile lor asupra

acestor chestiuni le vor comunica apoi Consiliului Dirigent. Acesta va lua măsurile hotărâtoare pentru toate școlile pe timpul *scurt* de tranziție, până la unificarea învățământului pe întreg teritoriul României Mari.

2. *Aurel Ciortea* propune, să încredințăm pe dnii *Pan Halippa* și *Alecu Procopovici*, ca să ducă salutul nostru frățesc corpurilor profesionale din Bucovina și Basarabia.

Toți cei prezenți primesc cu însuflețire propunerea, iar dnii *Halippa* și *Procopovici* își iau însărcinarea să transmită acest salut.

3. Pentru verificarea procesului verbal sunt designați domnii *Dr. Pavel Oprișa*, *Victor Stanciu*, *Nicolae Mihulin* și *Dr. Ioan Coltor*.

Spre știre.

Președintele mulțamește colegilor pentru interesul dovedit în această conferință și închide consfătuirea la orele 2 p. m.

D. m. S.

Dr. Ambrosiu Chețianu m. p.,
președinte.

Dr. Al. Borza m. p.,
notar.

Cetit și verificat:

Dr. Ioan Coltor m. p.

Dr. Pavel Oprișa m. p.

Victor Stanciu m. p.

Nicolae Mihulin m. p.